

Prædiken, Bethel, 9/11 2008

Introduktion

Tak for invitationen – for det privilegium, det er, at få anledning til at tale her i dag, på søndag og den 30/11. Det har jeg ikke haft så mange anledninger til i år, men det er nu mest min egen skyld. Jeg har bevidst fløjet under radaren de sidste 9-10 måneder, og derfor har I ikke set så meget til mig. Jeg har kørt et benhårdt program, og sagt nej til (næsten) alt, hvad der hedder forkyndelse / undervisning. Det har været nogle meget krævende måneder, men samtidig også meget givende. Derfor er det, jeg har på hjerte i dag, personligt i en sjælden grad. Det må jeg nok hellere lige forklare meget kort.

Jeg er født og opvokset i et kristent hjem og kommet i kirken så længe, jeg kan huske. Jeg er simpelthen flasket op med evangeliet. Jeg har gået i søndagsskole, juniorklub, til konfirmand-undervisning, teen- og ungdomsmøder, gudstjenester, lejre – hele pakken. Jeg har læst teologi i fire år og været præst i to kirker i sammenlagt 6 år. I januar i år fyldte jeg så 35. I al den tid har jeg læst Paulus' brev til Romerne, jeg ved ikke hvor mange gange – *men aldrig siddet tilbage med en fornemmelse af at have forstået det!* Jeg har altid godt kunnet mærke, at der er noget vigtigt på færde, men jeg kunne simpelthen ikke trænge igennem og komme på bølgelængde med, hvad det er, Paulus prøver at sige. For at være helt ærlig, så var det blevet til en slags selvforstærkende kompleks, som gik mig meget på. Jeg følte, at jeg som præst burde have forstået det bedre, end jeg gjorde, men lige lidt hjalp det.

Der var dele af det, jeg syntes, jeg kunne forholde mig til – jeg kunne nogle af de samme vers udenad, som flere af jer givetvis kan, men jeg stødte alligevel ind i det her sære sproglige univers, der virkede så fjernt og utilgængeligt. Romerbrevet myldrer med referencer til Kødet, Synden, Ånden, Loven, Syndens lov, Åndens lov, Guds lov, Dødens lov, Adam, Kristus, Liv, Død, Fred, Godt, Ondt, Israel, Jøder, Hedninger – der er nok at snuble over. Det er nemt at miste pusten eller overblikket ... og give op ... og bladre over og læse noget om, hvordan Jesus var god ved kvinder og børn og spedalske. Det er lidt nemmere at kapere.

Derfor var det for mig lidt angstprovokerende, at jeg i januar stod overfor et 9 måneders studieforløb, der udelukkende fokuserede på Paulus – primært Romerbrevet. Men jeg kan i dag med taknemlighed se tilbage på en proces, hvor jeg mere end én gang har fået lov at opleve en nyfunden glæde og begejstring, der normalt kun er nyfrelste forundt. Jeg kan selvfølgelig ikke pakke 9 måneder sammen til 3 x 20-30 minutter, men jeg håber at formidle bare noget af den glæde.

Ind i historien

Lad os begynde med at gøre et lille tankeeksperiment: vi lever i 1500-tallets Danmark; vi er kristne (fordi det *var* man); vi går i kirke (det er ikke frivilligt); det er den katolske kirke, vi går i, men det kalder vi den ikke; vi kalder den bare kirken, fordi der er ikke flere forskellige at vælge imellem. Vi tror på det, præsten siger, og stiller ikke spørgsmålstejn – det synes vi ligesom ikke, vi har forudsætninger for, for de fleste af os er bønder eller håndværkere og i vidt omfang analfabeter. Men vi begynder at høre rygter om, at det ulmer nede i Tyskland. En eller anden munk ved navn Luther laver rav i den, og modsiger dele af kirkens lære. For at gøre en lang historie kort, så opstår der en hel bevægelse omkring Luther, og den får hurtigt vind i sejlene, for der er stærke politiske interesser på spil. En række af de lokale fyrster dernede er trætte af at være underlagt den Romerske kirke både politisk og økonomisk, så da der opstår et kirkeligt alternativ, så tager Luther og politikerne hinanden i hånden og så går det stærkt.

Det breder sig med tiden også til Danmark, hvor den Romerske kirke i det store hele bliver skiftet ud med den protestantiske. Og så skal vi til at vænne os til en anden måde at tænke kristendom på. Og siden da har kirker i Danmark – folkekirker såvel som frikirker – i det store hele, med meget små forskelle, læst Romerbrevet, som Luther gjorde. Men hvordan er det så lige, det er?

Luthers længsel – og opdagelse

Luther var katolsk munk i individualismens morgengry. Han døjede noget så forskrækkeligt med personlige sjælekvaler. I kirken fandt han en retfærdig Gud, men han længtes så inderligt efter en nådig Gud – og efter indre sjælefred, tilgivelse, frihed fra skyld. Kirken foreslog ham at besøge en række hellige steder, se og røre forskellige, hellige relikvier, tage til Rom og kysse fødderne af en statue og kravle op ad en trappe og bede fadervor på hvert trin – det virkede bare ikke for Luther. Han tog hjem til Tyskland og gjorde sig klar til at undervise på universitetet ... i Romerbrevet.

Og så gjorde han sin opdagelse: Den retfærdige skal leve af tro (Rom 1:17). Vejen til sjælefred for Luther gik ikke igennem en masse religiøse øvelser og gerninger. Det er i troen, vi har adgang til nåden (Rom 5:2). Åh, hvor blev han glad, den gode Luther – og det kan jeg godt forstå! I bibelen (Romerbrevet) fandt han det, han længtes efter: Guds nåde – ikke gennem øvelser/gerninger, men alene ved at tro på evangeliet om Kristus. *Sola Scriptura* – Skriften alene, *Sola Gratia* – nåden alene, *Sola Fides* – troen alene. Det har været god latin i den protestantiske kirke lige siden.

Faktisk har det været så god latin, at man i det store og hele ikke har diskuteret det siden. Luthers antagelser stod til troende så at sige – indtil altså ca. omkring den tid, hvor jeg blev født. Ikke at jeg havde noget med det at gøre, men i 1970'erne begyndte det at ulme igen.

Aber dabe!...

For hvad var det i grunden for nogle konklusioner, Luther drog? Mange gode konklusioner – men også nogle mindre gode. Luther var en mand med sjælekvaler, med samvittighedskvaler, med længsel efter Guds nåde og tilgivelse. Og da han fandt, hvad han søgte i Romerbrevet, antog han, at Paulus måtte have haft det på samme måde – og at Romerbrevet var hans teologiske brugsvejledning i personlig frelse. Men den holder bare ikke i byretten...

For det første er der intet, der tyder på, at Paulus led af sjælekvaler, eller at han havde nogle erkendte problemer, som han fandt løsningen på i Kristus. Overhovedet ikke! Tværtimod! Paulus havde det fint! Super! Han var en ualmindelig velsmurt, velkørende farisæer af farisæere; en del af den religiøse elite. Han kunne sine skrifter og forskrifter til fingerspidserne, og gik med stor ildhu op i at værne om sin fædrene tro. Paulus havde det fint – indtil han mødte Kristus. Det var først efter hans møde med den opstandne Jesus, at det gik op for ham, at han havde misforstået noget.

Derudover synes Paulus ikke at beskæftige sig med skyld og tilgivelse i Romerbrevet. "Skyld" i den forstand at *man er skyldig* forekommer slet ikke i Romerbrevet. Ordet "tilgive" forekommer en blot enkelt gang (4:7 – citat af David). Skyld og tilgivelse er ikke hovedtemaer i Romerbrevet.

Men Luthers alvorligste svipser var, at han så datidens katolske gerningsretfærdighed, hvor frelsen var noget, man fandt gennem en lang række øvelser og gerninger – og så konkluderede han: *det er jo ligesom jøderne*, der tror, de bliver frelst gennem lovens gerninger! Og så opstillede han loven og nåden som modsætninger. *Det har jøderne undret sig over lige siden!* For det er – for nu at sige det ligeud – bogstaveligt talt noget forbandet sludder! Noget sludder fordi det ikke passer, og forbandet fordi f.eks. Hitler kunne bruge det i sin argumentation for at forsøge at udrydde jøderne.

Men er der noget, jødedommen er sig uhyre bevidst, så er det, at de er et folk, der er frelst af Guds nåde og intet andet. Man bliver ikke jøde af at holde Moseloven – man bliver jøde af at blive født!

For en jøde er Moseloven Guds vejledning i, hvordan man får et lykkeligt liv på jorden. Man bliver ikke indlemmet i Guds pagtsfolk ved at holde loven – loven er en vejledning i, hvordan man skal opføre sig, *fordi man er blevet indlemmet* i Guds pagtsfolk.

Men Luthers påstand hænger desværre ved. Den har brændt sig fast i den europæiske forestilling om jøder, både hos kristne og ikke-kristne. Det er ikke længe siden, jeg læste et debatindlæg i en dansk avis – det bar ikke præg af at være skrevet af en kristen, men han fik alligevel fremstillet islam og jødedommen som lovtrældomsreligioner i modsætning til kristendommen, hvor Gud bare accepterer os som vi er.

Alt, hvad vi læser i evangelierne om farisæerne og jøderne, er meget mere præget af Luthers sludder, end vi er bevidste om, og derfor fremstår de som meget værre end de i virkeligheden var. Undskyld, hvis jeg er lidt grov i mit ordvalg, men det er faktisk meget alvorligt. Luthers konklusion har været benzin på et antisemitisk bål, der har kostet millioner af menneskeliv.

Den nye Paulus

Der har igennem historien været røster nu og da, der påpegede, at Luther måske havde misforstået et par ting, men de har været få, og de er ikke blevet hørt. Men i de sidste 30 år er der faktisk sket mere med Paulus-forståelsen, end der skete i de foregående 400 år. Vinden er simpelthen begyndt at vende, og selv om man selvfølgelig ikke skal smide Reformationen ud med badevandet, så er der nogle af de Lutherske misforståelser, der farver vores alle sammens måde at tænke på, der nu bliver udfordret.

Det er indtil videre ikke noget, der tales så meget om i kirkerne. Vores velkendte, trygge, Lutherske måde at forstå kristendommen på forgår ikke så let. For mange mennesker er det angstprovokerende, når ens barnetro bliver modsagt. Der er en grund til at Reformationen blev en meget blodig affære – og at mange andre vendepunkter i kirkens historie også blev det. Vores kristentro er i sagens natur en hjertesag (Gud ske lov!), og for nogen kan det være forbundet med smerte, sorg og forvirring, når ens tro bliver udfordret. Det skal man respektere og tage alvorligt – det gør jeg!

Men jeg er samtidig også udstyret med, hvad jeg betragter som en Gudgiven nysgerrighed, en slags hellig rastløshed. Nogle mennesker drives af nysgerrighed ud i at udforske verdensrummet; andre drives af nysgerrighed ned i celler, gener og atomer. Og jo dybere man trænger ind i emnet, jo mere bliver man klar over, at man aldrig bliver færdig. Sådan har jeg det med kristendom, med teologi – og med Romerbrevet. Verdensrummet siger mig ingenting. Gener og atomer forstår jeg mig ikke på – men jeg er bidt af en gal bibel! (OK, måske ikke det bedste ordvalg, men pointen er vel klar nok.) Derfor er jeg grebet af den nye Paulus-forståelse, der er spiret frem i min levetid, og derfor oplever jeg en fornyet glæde og begejstring, som havde jeg netop hørt evangeliet for første gang.

Nu sidder der måske én og anden og tænker ”hvad handler det så om?” Hvis Romerbrevet ikke handler om, at loven og nåden er modsætninger; hvis det ikke handler om, hvordan jeg finder tilgivelse og bliver frelst – *hvad handler det så om?!?* Det handler om Guds retfærdighed. Det handler om, at Gud holder, hvad han lover. Det handler om Guds usvigelige trofasthed, trods menneskers troløshed – jøder, såvel som alle andre. Det handler om, som Paulus siger igen og igen, at der ikke er forskel på jøder og alle andre (2:9-11, 3:22-30, 10:12).

Det, at jøderne ikke har nogen særstatus, betyder ikke, at Gud har svigtet dem eller annulleret sin pagt med dem. Det, som Paulus *kæmper* for at gøre klart, er, at Guds pagt med jøderne fra *starten af* i virkeligheden var en pagt med hele menneskeheden (se kap. 4). Paulus' kamp og smerte kommer allertydeligst til udtryk i kapitel 9-11 (”jeg har en sorg, der altid piner mit hjerte” siger han i 9:2).

Han *kan* ikke få sig selv til at sige, at de jøder, der ikke modtager Jesus som deres Messias, de går fortabt, men han *kan* heller ikke få sig selv til at sige, at de nok skal klare den alligevel. Det er et smerteligt dilemma, som han konstaterer, men som det aldrig lykkes ham at løse.

Men han holder alligevel fast i sin hovedpointe: Guds løfte til Abraham var, at alle jordens slægter skulle velsignes i ham. Man forstår virkelig, hvorfor hans jødiske landsmænd blev så rasende på ham, når han igen og igen insisterer på, at ingen etniske folkeslag har nogen særstatus – heller ikke hans eget, jødiske kød og blod: ”Der er ingen forskel på jøder og grækere; alle har den samme Herre, rig nok for alle, som påkalder ham” (10:12)

Betyder det, at Gud har svigtet jøderne? Hvis jeg skulle give lektier for – det skal jeg ikke, men hvis jeg sku’ – så skulle du gå hjem og til på næste søndag læse Romerbrevet og tælle, hvor mange gange Paulus siger ”aldeles ikke!” Han stiller adskillige, retoriske spørgsmål: ”Har Gud løjet?”, ”Har Gud svigtet?”, ”Er der noget galt med Moseloven?” – Aldeles ikke! Aldeles ikke! Aldeles ikke! Romerbrevet er fra start til slut Paulus’ forsvar for, at Gud er trofast, selv om han også favner ikke-jøder på lige fod med jøder.

Og lige netop Guds ubrydelige trofasthed ... er det, jeg vil tage fat på at udforske på næste søndag. Jeg håber ikke, jeg med den her introduktion har skræmt nogen væk?!?